

מתוך היקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בנים בני כשתילי זתים סביב לשלחנם,
חכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשת בהר

אות ד

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו שמשון חיים ב"ר

נחמן מיכאל נחמני ולה"ה

מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני כ-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושויו וספריו יזכה לישועות בבני חיי ומזוני

נלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

י"ל ע"י האגוד הקולומבי
להפצת תורת
"זרע שמשון"

לקבלת הגליון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב

הרב מנחם בנימין פאשקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק

הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"ג ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגליונות והספרים.

ניתן להפקיד בבנק מרנטל (17) סניף 635
מספר החשבון 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו כן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודביו תורתו הקדושים יגן מכל
צרה וצוקה, ויושפע על הלומדים ועל המסייעים
בני חיי ומוזני ועל טוב טלה
כהנחתו
בהקדמת ספריו.

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'
נתרם לעילוי נשמת

האשה הצדקת צרת ריזל
בת' עיבאל הלוי ע"ה
גדלה בגיה בעסירות לחירה ולחסד
הרבה לגעול חסד בעיפה ובענוה
והייתה עסויעת בצאר פנים לעניים ושבורי לב
גלב"ע ז' שבט תשע"ט
תהא עליצת יושר
עבור בגיה וכל עשפחה
ת.ג.צ.ב.ה.

יהי רצון

שהליצוד בספר הקדוש הזה
יהא לענוחת גפשה רוחה ונשעתה בעולם
העליון ובזכות הגדולה של רבינו זי"ע
תתעלה מעלה מעלה עחיל אל חיל
בגנזי ערוצים להעליץ טוב בעד כל ישראל
שגיושע בתשועת עולעים בב"א

לשוחפות של ברכה בכל עת
מוקד זרע שמשון

ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעמיק ברבתי רבנו ולבארם בראוי עד היכן שששנת ידנו, אולם דברי רבנו עמוקים מני ים ואן כמותנו כלל להתגדר ולומר שהשנו את עומק דבריו והעיוני,
ובדאי לא לקבוע כשה שנתכב שזה הפירוש המוחלט בדבריו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים ה"ו, שבאם תמצאו דברים שאינם כראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דברי חז"ל
או רבותנו הקדמונים, בודאי לא על רבנו הקדוש זי"ע יהיה תלונתכם כי אם עלינו, ובקשתנו שטוהה לשי מלומדים אשר יכן וימצא פירושים ודרכים וותרי דאויים בהבנת דברי
רבנו, אא שמיטעיאם לודינו ככרי שנוכל לתקנם ולשלכם במהרהרות הבאות, ובוה יהיה הלקו עמנו כובי הרבים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים,
וכן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תיידעו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

פְּרִשְׁת בְּהַר

ד

פָּרָק קָמָא דְבִבְבָא בְּתַרְא (י, א), מְאִי דְל', אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲלִמְלָא מְקָרָא דְכַתִּיב (משלי יט, יז) 'מְלוּהָ ה' חוֹנֵן כְּתוּב אִי אֶפְשָׁר לְאָמְרוּ, פְּבִיכּוֹל, עֶבֶד

מאמרם ז"ל
מלוה ה' חונן
דל, פביכול
עבד ליה
לאיש מלוה

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

ד

כשמקיימים המצוות שלא לשם שכר, אין נחשב לריבית מה שהקב"ה מוסיף שכר עליהן

בפסוק, **אִי אֶפְשָׁר לְאָמְרוּ** - לא היה ניתן להאמר חידוש כזה מסברתנו, שהקב"ה מחשיב את הנותן צדקה כמי שהלווה להקב"ה², והרי שפְּבִיכּוֹל נעשה הקב"ה כעבד לנותן הצדקה, עד שיחזיר לו מה שנתן לצדקה, וכמו שכתוב (משלי כב, ז)¹ 'עֶבֶד לֹוֹה לְאִישׁ מְלוּהָ' - הלוה משועבד למלווה ומחוייב להחזיר לו את מעות ההלוואה³, ע"כ.

דקדוק בפסוק 'מלוה ה' חונן דל'

לפי מה שהקב"ה נחשב לזה מנותן הצדקה

בגמרא בפרק קמא דבבבא בתרא (י, א)⁴ דרשו, **מְאִי דְכַתִּיב** (משלי יט, יז)² 'מְלוּהָ ה' חוֹנֵן דְל' - החונן את העניים, ונותן להם צדקה, הרי הוא כאילו מלוה להקב"ה שמתחייב להחזיר לו את המעות שנתן לעניים. **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲלִמְלָא מְקָרָא כְּתוּב** - אם לא היה דבר זה כתוב

ציונים ומקורות

וכביכול הקב"ה משועבד אליו לפרעון. ובשו"ת בית הלוי (דרושים דרוש לצדקה) הביא לשון המדרש (ויק"ר לד, ב) לגבי נתינת צדקה לעני, וזה לשון המדרש, כתיב 'נותן לחם לכל בשר' בא זה וחטף לו את המצוה [נתינת צדקה], אמר הקדוש ברוך הוא עלי לשלם לו גמולו. וביאר הבית הלוי, דהיינו שהחונן את הדל, כשנותן מעות לעני הרי הוא מלווה להקב"ה, ולא להעני. ד. לשון הפסוק 'עשיר בְּרָשִׁים יִמְשׁוֹל וְעֶבֶד לֹוֹה לְאִישׁ מְלוּהָ'. ופירש במצודת דוד, זה לשונו, העשיר בדעת ימשול בעניי הדעת, וכן עבד לווה לאיש מלוה, רצה לומר, כמו שהלוה הוא מוכנע להמלוה על כי לווה לו די מחסורו, כן ימשול החכם בעניי הדעת, על כי יספיק להם משאלותם בדבר החכמה. וראה פירוש רבינו יונה, שהלווה משועבד למלווה ונושא את פניו. ה. במהרש"א (ח"א ד"ה מה דכתיב) ביאר, שמלוה בכל מקום הוא שם התואר לאיש המלוה מעותיו

א. לשון הגמרא, אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב 'מלוה ה' חונן דל', אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, כביכול, עבד לווה לאיש מלוה. ופירש רש"י (ד"ה מלוה), החונן דלים נעשה מלוה להקב"ה, וכתיב 'ועבד לווה לאיש מלוה'. וכדברי הגמרא הוא במדרש בפרשתינו (ויק"ר לד, ב) על הפסוק 'כי ימוך אחיך', וזהו קשר ענין מאמר זה לפרשתינו. וגם שבפרשתנו נתפרש האיסור הלוות לישראל בריבית, שדן בו רבינו בהמשך המאמר. ב. לשון הפסוק, 'מְלוּהָ ה' חוֹנֵן דְל וְגַמְלוּ יִשְׁלֶם לו'. ופירש רש"י, מלוה ה' חונן דל וגמולו ישלם לו - כשיחלה ויטה למות, צדקתו מליצה עליו לפני מדת הדין לומר, העני היתה נפשו מפרכסת לצאת ברעב, וזה פירנסה והחזירה לגופה, אף אני אחזיר לו נפשו. ג. בנתיבות עולם להמהר"ל (נתיב הצדקה פ"ד) ביאר, שהקב"ה ברא את כל העולם ואת העני, והוא צריך לפרנסו, ולפיכך מי שחונן את הדל הוא מלוה אל הקב"ה,

וּמִצָּא חַיִּים' וְכוּ', מִשׁוֹם דְּרוּדְף צְדָקָה, וּמִצָּא צְדָקָה. אֱלָא לֹאמַר לָךְ, כָּל הַרוּדְף צְדָקָה, תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמְצִיא לוֹ מַעוֹת לַעֲשׂוֹת מִהֶם צְדָקָה.

וּמִשׁוֹם חֲכִי, דִּיק קָרָא לֹאמַר בְּלוֹמַר, תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יְלוּהּ לְמִי שְׁחֹנֵן דֵּל, שְׁמִמְצִיא לוֹ מַעוֹת בְּרִי

לוֹה לְאִישׁ מְלוּהָ, ע"כ. יֵשׁ לְדָקְדָק, שְׁהִיָּה לוֹ לְכַתֵּב 'חֹנֵן דֵּל מְלוּהָ ה'", וְלָמָּה הַקְּדִים 'מְלוּהָ ה'", שְׁאִין תִּלְשׁוֹן כָּל כֶּף מְדָקְדָק.

וַיִּתְרַן עִם מַאי דְאִמְרִינָן הֵתָם בְּסִמוּךְ (ט, ב), אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַאי דְכַתִּיב (משלי כא, כא) 'רֹדֵף צְדָקָה וְחֹסֵד

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

צְדָקָה - יַעֲנֵשׁ שִׁיבּוּא לִידֵי עֲנִיּוֹת, וַיִּצְטַרֵּךְ לְמַצּוֹא אַנְשִׁים שִׁיעֲשׂוּ עִמּוֹ צְדָקָה, הַאִיךְ יִתְכַּן שִׁיחִיהָ כֵּן. אֱלָא מוּכְרַח הַדְּבַר שְׁבַא הַפְּסוּק לֹאמַר לָךְ, שֶׁכָּל הַרוּדְף אַחַר צְדָקָה - שֶׁהוּא רוּצָה בְּכָל לְבוֹ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה עִם עֲנִי, יִזְכֶּה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה, וְהֵינּוּ שֶׁתְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמְצִיא - מְזַמֵּן לוֹ מַעוֹת, שִׁיּוּכֵל לַעֲשׂוֹת מִהֶם צְדָקָה - לִיתֵן אוֹתָם לַעֲנִי.

וּמִשׁוֹם חֲכִי כַּדִּי לְרַמּוֹז אִף דְּבַר זֶה, דִּיק קָרָא לֹאמַר כֵּן, וְלַהֲקִדִּים 'מְלוּהָ ה'', לְחֹנֵן דֵּל, בְּלוֹמַר, תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יְלוּהּ מַעוֹת, לְמִי שְׁחֹנֵן דֵּל - לְמִי שֶׁרוּדֵף לַעֲשׂוֹת צְדָקָה עִם הָעֲנִיִּים וְעַתִּיד לִהְיוֹת 'חֹנֵן דֵּל', שְׁמִמְצִיא לוֹ הַקְּב"ה מַעוֹת בְּרִי שְׁחֹנֵן דֵּל מִמַּעוֹתָיו, וְכַיּוּכֹל הַקְּב"ה מְלוּהָ לוֹ

צִיּוּנִים וּמְקוּרֹת

צְדָקָה וְחֹסֵד יִמְצֵא חַיִּים צְדָקָה וְכַבּוּד, מִשׁוֹם דְּרוּדְף צְדָקָה יִמְצֵא צְדָקָה. אֱלָא לֹאמַר לָךְ, כָּל הַרוּדְף אַחַר צְדָקָה, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמְצִיא לוֹ מַעוֹת וְעוֹשֶׂה כֵּהֵן צְדָקָה. ה. ע"פ רש"י (ד"ה ימצא). ט. על פי אבן עזרא (שם), שפירש 'רודף', שמהרה לעשותו צדקה, כאילו רודף אותה. י. פירוש, הפסוק מדבר במי שאין לו מעות ליתן לצדקה, והוא רודף אחר אנשים אחרים שהם יתנו מעות לצדקה, ומבטחיו הפסוק שיוזכה שהקב"ה ימציא לו מעות, כדי שהוא עצמו יתן מממונו לצדקה. מהרש"א (ח"א ד"ה כל).

וּלְפִי דְרֵשֶׁת הַגְּמָרָא יֵשׁ לְדָקְדָק עַל לִשׁוֹן הַפְּסוּק, שְׁהִיָּה לוֹ לְכַתֵּב 'חֹנֵן דֵּל מְלוּהָ ה'' שְׁבַתְחִילָה הָאָדָם חֹנֵן דֵּל, וְעַל יְדֵי זֶה הוּא נִחְשָׁב כְּמוֹ מְלוּהָ ה', וְלָמָּה הַקְּדִים 'מְלוּהָ ה'' לְחֹנֵן דֵּל, שְׁאִין תִּלְשׁוֹן כָּל כֶּף מְדָקְדָק.

רמז בפסוק שהרוצה לעשות צדקה, הקב"ה ממציא לו מעות ויתרן, עם - בהקדם מאי דאמרינן בגמרא הֵתָם לְעִיל בְּסִמוּךְ (ט, ב), אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַאי דְכַתִּיב (משלי כא, כא) 'רֹדֵף צְדָקָה וְחֹסֵד יִמְצֵא חַיִּים וְכוּ' צְדָקָה וְכַבּוּד', וְלִכְאוּרָה מִמִּשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק נִרְאָה, שֶׁהַרוּדֵף לַעֲשׂוֹת צְדָקָה עִם אַנְשִׁים אַחֲרִים, יִבּוֹא לִידֵי עֲנִיּוֹת וַיִּמְצֵא אַנְשִׁים שִׁיעֲשׂוּ עִמּוֹ צְדָקָה", וְקִשְׂהָ עַל זֶה, וְכִי מִשׁוֹם דְּרוּדֵף - מְזַדְרֵז וּמִמַּהֲרָ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה בְּכָל כּוֹחוֹ, יִמְצֵא

לאחר, ולזה פירשו כי החונן דל נעשה הוא מלוה לה, וכביכול שהקב"ה נעשה לזה לשלם לו, ולא מדין ערב, אלא שנשתעבר כרין לזה, כאומר תלוה לזה ואני פורע, וכמפורש בסוף הפסוק 'וגמולו ישלם לו', שגם כי העני זה אין לו במה לשלם, הקדוש ברוך הוא נעשה כלוה, הוא משלם לו גמולו. ו. כן הקשה בכנף רננים (רבו של האור החיים, דרוש ראשון למעלת הצדקה) זה לשונו, ועוד קשה, דהכי הוה ליה לומר 'חונן דל מלוה ה'', שזהו סדר הנכון להקדים המעשה קודם השכר. ז. לשון הגמרא, ואמר רבי יצחק, מאי דכתיב 'רודף

אָבֵל לְפִי פְּשׁוּטָן שֶׁל דְּבָרִים קְשׁוּיָא, הֵיאָדָּה הַקְּדוּשׁ פְּרוּדָה הוּא יָכוֹל לִתֵּן כָּל כֹּחַ שְׂכָר לְמִי שֶׁעוֹשֶׂה צְדָקָה, וְלְמִי שֶׁמוּצִיא הוּצְאוֹת לְצַדִּיק מְצוּהָ כְּגוֹן

שִׁיחוּנָן דֵּל, וְאָפְלוּ הָכִי, וְיִגְמְלוּ יִשְׁלָם לוֹ' (משלי י"ט, ש"ם). וּמִכָּל מְקוֹם, מִשְׁמַע נְמוֹ הַדְּרָשָׁה הַנִּזְכָּר, דְּכַבֵּיכוֹל, עֵבֶד לֹוֹה לְאִישׁ מְלוּהָ.

זרע שמשון המבואר

הוא עצמו מלוה לה', ועבד ל'ה' ל'איש מלוה - הקב"ה כביכול נעשה לו עבד².

דקדוק למה בתוספת על שכר המצוות אין משום איסור ריבית, ואף שהתברר, שיש גם להבין מהפסוק, שהקב"ה ממציא מעות למי שחפץ ליתן צדקה, **אָבֵל לְפִי פְּשׁוּטָן שֶׁל דְּבָרִים** - דרשת הגמרא שהפסוק משמיענו שהקב"ה נעשה כלוה לגבי נותן צדקה, וצריך להחזיר לו מעותיו ולשלם שכרו, כמו שכתוב (משלי ש"ם) **וְיִגְמְלוּ יִשְׁלָם לוֹ', קְשׁוּיָא, הֵיאָדָּה הַקְּדוּשׁ פְּרוּדָה הוּא יָכוֹל לִתֵּן כָּל כֹּחַ שְׂכָר הַרְבֵּה לְמִי שֶׁעוֹשֶׂה צְדָקָה³**, וְכֵן לְמִי שֶׁמוּצִיא הוּצְאוֹת - שמוציא מממונו לצדיק מצוה כגון מצות

מעות⁴. **וְאָפְלוּ הָכִי** - אף שהצדקה שהוא עושה, היא מהמעות שהקב"ה הלוה לו, מכל מקום, **וְיִגְמְלוּ יִשְׁלָם לוֹ'** - הקב"ה נותן את שכרו על הצדקה שעשה, כאילו הוא עשאו מממונו ממש⁵.

וּמִכָּל מְקוֹם - אף שהפסוק בא להשמיענו שהקב"ה ממציא מעות למי שרודף אחר הצדקה, הרי יש לדקדק שלא היה לו לנקוט 'מלוה ה'', אלא 'ממציא ה'', או לשון דומה. וממה שנקט הפסוק לשון 'מלוה ה'', **מִשְׁמַע נְמוֹ הַדְּרָשָׁה הַנִּזְכָּר** - דרשת רבי יוחנן שבגמרא, **דְּכַבֵּיכוֹל**, החונן את הדלים, נעשה כאילו

ציונים ומקורות

פי דרך זה היה מפרש מורי ורבי אדוני זקני זצ"ל מאמר אחד (עירונין סה, א) וזה לשונם, כל המתפתה מיינו, יש בו מדעת קונו, שנאמר וירח ה' את ריח הניחוח, ע"כ. פירש הוא ז"ל, כל המתפתה מיינו שלו, כי יגיש אליו אורח כוס של יין מיינו של בעל הבית, ובאמצעותו יעשה לו מבוקשו ממנו מעצמו, יש בו מדעת קונו, כי כן עשה ה', כמו שפירשתי בסמוך. ודקדק לומר מתפתה, לומר שנתפתה באמצעות המוגש אליו, מבלי שיצטרך אליו דבר וכו'. וראה עוד בזה בשם היבעל שם טוב זצ"ל, בהגהות מקור מים חיים על ספר בעל שם טוב (פרשת נח את קסב) ובויהל משה (תהלים סב, יג). יג פירושו, מה שהקדים הפסוק 'מלוה ה'', לחונן דל', הוא להשמיענו שהקב"ה ממציא לו מעות שיוכל לחונן בו את הדל. ומה שנקט הפסוק לשון 'מלוה', הוא להשמיענו שנעשה כמלוה להקב"ה. יד. בפירוש על שיר השירים (אות יט) מקשה רבינו קושיא זו, ממה שמצינו שהצדקה מעשרת, כמו

יא. ולכך הקדים הכתוב מלוה ה', כי בתחילה הקב"ה מלוה לו, והיינו שמוציא לו מעות, בשביל שיוכל אותו האדם להיות 'חונן דל'. יב. כלומר, אף על פי שהצדקה שעושה הוא רק מפני שהקב"ה נתן לו מעות עבור זה, מכל מקום, הקב"ה מחשיבו כאילו הוא עצמו עשה את הצדקה מממונו. ודבר זה הוא כלל גדול בכל המצוות, שאף על פי שמקיים איזו מצוה, מקיימה רק בכוחות שנתן לו הקב"ה לכך, מכל מקום, הקב"ה מחשיבו ומשלם לו שכרו כאילו עשאו מכוחותיו ממש. וראה באור החיים (בראשית ח, כא) על הפסוק וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' אל לבו לא אסף לקלל עוד את האדמה וגו', כתב וזה לשונו, כוונת ההודעה לומר שהגם שהקרוב שהקריב נח מנכסיו הם נכסי שמים אשר ברא ה' בעולמו, אף על פי כן נתרצה בהם, ובאמצעות הקרבתם נדב להטיב ונשבע שלא יכרית עוד כל בשר, מבלי שאלת דבר ממנו, אלא כביכול מעצמו נתרצה, כאילו מה שקיבל הוא של המקריב ואינו שלו. ועל

הלולב, דְאִמְרִינָן בְּמִדְרָשׁ (ויק"ר ל, א), מְשַׁכֵּר לְקִיחָה אֶתְהָ לְמַד שְׁכָר לְקִיחָה וְכו'. וּבְמִסְכַּת יוֹם טוֹב (ביצה טו, א), כָּל מְזוֹנוֹתָיו שָׁל אָדָם קְצוּבִין לוֹ מֵרֹאשׁ

זרע שמשון המבואר

פרנסת מזונותיו ומזונות בני ביתו, קְצוּבִין לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה - בכל ראש השנה קובעים לו בבית דין של מעלה, כמה ישתכר במשך שנה זו, מתחילתה ועד ראש השנה הבא, חוץ מהוצאות - מהממון שהאדם מוציא לצורך הכבוד והעונג של שְׁפָתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, וְחוּץ מֵהוֹצָאָת פְּנֵי לְתַלְמוּד תּוֹרָה - השכר שמוציא ונותן להמלמדים את בניו תורה¹⁰, שְׂאָם ימעט בהוצאות אלו, גם משמים קוצבים לו ריוח מועט עבור דברים אלו, ואם הוסיף והוציא ממון הרבה בעבורם, גם משמים מוסיפין לו - קוצבים לו ריוח מרובה¹¹.

וְקָשָׁה, דְהָא הֵכָא אִמְרִינָן, דְהַקְבִּי"ה נִקְרָא כְּכֹּחַ הַלְלוּתָהּ שֶׁל הַחוֹנֵן דֵּל, וְכַמוֹ כֵּן נִרְאֶה שֶׁהַקְבִּי"ה הוּא כְּלוּהָ שֶׁל כָּל מִי

קניית הלולב לנענע בו בחג הסוכות, שהאדם מוציא עליו אף דמים מרובים, וְכַמוֹ דְאִמְרִינָן בְּמִדְרָשׁ (ויק"ר ל, א)¹⁰ מְשַׁכֵּר לְקִיחָה - מהשכר הגדול שקיבלו ישראל, עבור מצות 'לקיחת' - הקניה של אגודת אזור כדי להטבילו בדם הפסח שהקריבו במצרים¹⁰, שאין מוציאים עליה דמים מרובים, ומכל מקום, זכו בשכר זה לביזת היס, לביזת סיחון ועוג, ולביזת מלחמת ל"א מלכים, אֶתְהָ לְמַד שְׁכָר הַלְקִיחָה וְכו'. הקניה של הלולב, הוא גדול מאד, שהרי האדם זקוק להוציא הוצאות מרובות כדי לקנותו.

וּבַגְמָרָא בְּמִסְכַּת יוֹם טוֹב (ביצה טו, א)¹¹ אֵמְרוּ, כָּל מְזוֹנוֹתָיו שָׁל אָדָם - כל הממון שהאדם עתיד להרויח במשך השנה לצורך

ציזנים ומקורות

מִפְתַּח בֵּיתוֹ עַד בְּקָרָי. יז. לשון הגמרא לפנינו, תני רב תחליפא אחוה דרבנא חוואה, כל מזונותיו של אדם, קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, חוץ מהוצאות שבתות והוצאות יום טוב, והוצאות בניו לתלמוד תורה, שאם פחת, פוחתין לו. ואם הוסיף, מוסיפין לו. אמנם גירסת הרי"ף היא כגירסת רבינו, קצובין לו מראש השנה ועד ראש השנה וכו'. וכן הגיה הב"ח בגמרא (אות א). יח. כתב הריטב"א (ד"ה חוץ), לאו דוקא הוצאת שבתות וימים טובים, אלא הוא הדין לכל הוצאה של מצוה, ונקטה הגמרא הוצאות אלו שהם מצויים הרבה. וכן משמע לכאורה מלשון רבינו להלן בסמוך. יט. על פי רש"י (ד"ה חוץ). אמנם מקושיית רבינו כאן, למה אין בכך משום איסור ריבית, נראה שמפרש שבזכות שמרבה בהוצאות שבת ויום טוב

מעשר שכתוב בו (דברים יד, כב) 'עשר תעשר', ודרשו (שבת קיט, א) 'עשר בשביל שתתעשר'. טו. לשון המדרש, אמר רבי אבא בר כהנא, משכר לקיחה אתה למד שכר לקיחה, במצרים כתיב (שמות יב, כב) 'ולקחתם אגודת אזור', בכמה הוית טימא דירייה, בד' מיני 'צ'ל, מנה, כלומר, כמה היה דמי שוויו של האגודת אזור, וכי עלה לארבע מנה בתמיהה, והוא גרם לישראל לירש ביזת היס, ביזת סיחון ועוג, ביזת ל"א מלכים, לולב שעומד על האדם בכמה דמים, וכמה מצוות יש בו, על אחת כמה וכמה, לפיכך משה מזהיר את ישראל, ואומר להם 'ולקחתם לכם ביום הראשון' (ויקרא כג, מ). טז. כמו שכתוב (שמות יב, כב), 'ולקחתם אגודת אזור וטבלתם בדם אָשֶׁר בְּפֶסַח וְהַגִּצְתֶּם אֶל הַמִּשְׁקָף וְאֶל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן הַדָּם אָשֶׁר בְּפֶסַח וְאֵתֶם לֹא תִצְאוּ אִישׁ

וַיֵּץ לֹאמֹר, שְׁפֹתַב הַטּוֹר יִרְהָ דְעָה
 סִימֵן קֶם (סעיף ז'), וְתִלְמִידֵי חֲכָמִים
 מְתָרִים לְהִלּוֹת זֶה לְזֶה בְּרִבּוֹת, לְפִי
 שְׂיֻדְעִין שְׂהוּא אָסוּר, וְנוֹתְנִין אוֹתָם

וַיֵּדְעֵנוּ (שמו"ר ל ט), שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 שְׁמֵר הַמְצוּוֹת תַּחֲלָה קֶדָם שְׁנִתְנָם
 לְיִשְׂרָאֵל, וְאִיךְ יִכּוֹל לְהוֹסִיף לָנוּ, וְהָא
 הוּי רִבּוֹת.

זרע שמשוך המבואר

להקב"ה, וְהָא - הרי מה שמוסיף לנו
 הקב"ה יותר על מה שאנחנו הוצאנו, הוּי
 רִבּוֹת.^{כא}

הקב"ה מוסיף לישראל דבר מועט במתנה
 כדין הלואה בין תלמידי חכמים

וַיֵּץ לֹאמֹר, בַּהֲקֵדָם מַה שְׁפֹתַב הַטּוֹר
 יִרְהָ דְעָה סִימֵן קֶם (סי"ז)^{כב}, זֶה לְשׁוֹנוּ,
 וְתִלְמִידֵי חֲכָמִים מְתָרִים לְהִלּוֹת זֶה לְזֶה
 בְּרִבּוֹת, לְפִי שְׁהַתְלַמִּידֵי חֲכָמִים יוֹדְעִין,
 שְׂהַרִיבִית הוּא אָסוּר, וְלִכֵּן הֵם נוֹתְנִין

שמוציא הוצאות לצורך שבת ויום טוב
 וכו', וְהִרִי יֵדְעֵנוּ (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג, ויק"ר לה,
 א)^{כג}, שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמֵר הַמְצוּוֹת תַּחֲלָה
 קֶדָם שְׁנִתְנָם לְיִשְׂרָאֵל, וּבּוֹדָאֵי שְׂהַקְב"ה
 מְקִיִּים מְצוֹת רִיבִית כְּפִי שְׁנַצְטוּיְנוּ עֲלֵיהָ
 בַּתּוֹרָה, שְׂאָסוּר לְלוֹה לְהוֹסִיף לְמִלוּוֹה
 בְּפִרְעוֹנוּ, מַעוֹת יוֹתֵר מִמָּה שְׂהַלוּוֹהוּ, וְאִם
 כֵּן, אִיךְ יִכּוֹל לְהוֹסִיף לָנוּ שִׁכְרָ עַל הַמְצוּוֹת,
 יוֹתֵר מִמָּה שְׂאָנְחָנוּ הוֹצָאנוּ מִמְּמוֹנֵינוּ
 בְּעַבּוּרָם, וְהִיָּה נַחֲשָׁב כְּמוֹ שְׂהַלוּוֹנוּ

צינונים ומקורות

לעשות והוא אינו עושה כלום, והקב"ה אינו כן, אלא מה
 שהוא עושה, הוא אומר לישראל לעשות ולשמור. וראה
 עוד בברכות (ו, א), אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי
 יצחק, מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין, שנאמר
 (ישעיהו סב, ח) 'נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו' וכו'.
 כא. וכן הקשו המפרשים על מה שהקב"ה משלם בעולם
 הזה שכר פירות המצוה, בנוסף על מה שהקין קיימת
 לעולם הבא. בנחלת בנימין (סוף מצוה טז) כתב, שאף
 שהקב"ה נקרא לוֹוֹה, היינו לענין שהוא משלם ואף נתן
 ריבית, אבל עיקר ההלוואה היא לענין, ולכך הרי זה
 כריבית הבא על ידי שליח ומותר כיון שאינו משתלם
 מיד הלווה ליד המלווה. והבואו דבריו בשערי חיים
 (להרב רחמים בן מרדכי זצ"ל, ח"ב תהלים כט). וראה
 ברית שלום (להרב פינחס מפוזנא זצ"ל, פרשת אמור,
 בענין חג הסוכות ד"ה ונקדים מה דאיתא ב"ק ט, א),
 פנים יפות (בפרשתינו כה, לו) יערות דבש (ח"א דרוש ז)
 ראש דוד (להחיד"א, פרשת כי תשא ד"ה ואפשר שלזה)
 חומת אנך (להחיד"א, שה"ש ח, לג), דרשות התם סופר
 (ח"א דרשה לשוכבים תקנ"ד ד"ה כתיב בהר קה, ב)
 מענגלי צדק (פרשת בעלותך ד"ה ופירשתי) תורת אהרן
 (פרשת שופטים ד"ה צדק). וראה עוד בהערה להלן.
 בספר החרדים (מצות התשובה פ"ד, פס"ו אות מט) כתב,
 הצדקה הלואה בריבית לבווא, כי הוא נתן רשות,
 שנאמר 'מלוה ה' חונן דל'. כב. מקור הלכה זו

וכו', מקבל משמים תוספת יותר גדולה ממה שהוציא
 עבור מצוות אלו. ונראה שגם דעת האלשיך כן, שכתב
 על הפסוק (תהלים קיט, יד) 'בדרך עדותיך ששתי כעל
 כל הון', וז"ל, 'בדרך עדותיך', שהדרך הוא הוצאה
 ופיוזור, 'ששתי', לא כמוציא הוצאות, כי אם כמו שהוא
 'על כל הון' שש על מה שיקחנו לעצמו, כך אנכי שש,
 כי ידעתי שזה גורם לי הון, כי הוצאות שבתות וימים טובים
 אם מוסיף מוסיפין לו. כ. לשון הירושלמי, בנהוג
 שבעולם, מלך בשר ודם גוזר גזירה. רצה מקיימה, רצו
 אחרים מקיימים אותה. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן,
 אלא גוזר גזירה ומקיימה תחילה, מאי עמא, 'ישמר
 את משמתי אני ה'' (ויקרא כב, ט), אני הוא המדרש, אמר רבי
 מצותיה של תורה תחילה, ע"כ. ולשון המדרש, אמר רבי
 אלעזר, בנהוג שבעולם, מלך בשר ודם גוזר גזירה, אם
 רצה לקיימה, הרי הוא מקיימה. ואם לאו, סוף שמקיימה
 על ידי אחרים. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא גוזר
 גזירה, הוא מקיימה תחילה, הדא הוא דכתיב (ויקרא יט,
 לב) 'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלוקיך
 אני ה'', אני הוא שקיימתי מצות עמידת זקן תחלה, 'אם
 בחקתי תלכו'. וז"ל המדרש (שמו"ר ל ט), דבר אחר,
 'ואלה המשפטים', הדא הוא דכתיב (תהלים קמו, יט)
 'מגיד דבריו ליעקב' אלו הדברות, 'חוקיו ומשפטיו
 לישראל' אלו המשפטים, לפי שאין מדותיו של הקדוש
 ברוך הוא כמדת בשר ודם, מדת בשר ודם מורה לאחרים

בְּמִתְנָה גְּמוּרָה. וְדִקְא בְּדָבָר מוּעָט, שְׁעוֹשָׁה צְדָקָה, וְמִי שְׁמוּצִיא הוּצְאוֹת שְׂאָדָם רְגִיל לְתַן לְחִבְרו בְּמִתְנָה, אֲבָל בְּיֹתֵר מִפֶּן, לֹא, עב"ל. וְהָכִי נְמִי, מִי

זרע שמשון המבואר

אוֹתָם - את התוספת על ההלואה²⁰, בְּמִתְנָה גְּמוּרָה, שלא מחמת ההלואה²¹, וְהִיתָר זֶה הוּא דִּקְא בְּתוֹסֶפֶת דְּבָר מוּעָט עד חומש מהקֶרֶן²², שְׂאָדָם רְגִיל לְתַן אוֹתוֹ לְחִבְרו בְּמִתְנָה, אֲבָל בְּיֹתֵר מִפֶּן - דָּבָר שְׂאִינוּ מוּעָט, לֹא - אֶסוּר לְהוֹסִיף²³, עב"ל.

וְהָכִי²⁴ נְמִי - וכמו כן, מי שמוציא הוצאות לצורך מצוה, נחשב כתלמיד חכם, שיודע שאסור להלוות בריבית, ובודאי גם הקב"ה כביכול יש לו דין תלמיד חכם²⁵. ולכן מי שְׁעוֹשָׁה צְדָקָה, וְמִי שְׁמוּצִיא הוּצְאוֹת לְצִרְךָ הַמְצוּוֹת²⁶, הוּא נוֹתֵן אוֹתָם לְהַקְבִּי

ציונים ומקורות

ופרעון ח"ו, כי אם הצדיק חונן ונותן, פירוש, נותן לעני מתנת חנינם בלי שום ציפוי תשלום שכר בעולם, ואינו עושה על מנת לקבל פרס, כי אם במתנה גמורה יחיב, ועל זה כתיב 'לוה ה' חונן דל', שנתנו לדל בחינם. ואחר כך כי יבא על שכרו, גם ה' יתן הטוב במתנה גמורה ולא בפרעון, כמו שכתב רש"י על הפסוק (דברים ג, כג), שהצדיקים מבקשים מתנת חנינם וכו'. שהקב"ה הבוחן לבות וכליות ולא נתכנו עלילות, הוא יודע שהצדיק נותן באמת שלא על מנת לקבל פרס, ומקבל הפרס שלא בתורת פרעון, על כן מותר לו לשלם פירות בעולם הזה, ולקבל הקֶרֶן לעולם הבא, ע"כ. ובהתם סופר (פרשת בשלח ד"ה נחל, עב, א) כתב וז"ל, 'נחל קדומים' (שופטים ה, כא), דרשו חז"ל, שנעשה ערב, כי כשפלט שר של ים שש מאות רכב, אמר הקב"ה שיתן לו ט' מאות רכב, עיין פרק ערבי פסחים (פסחים קיח, ב), ונראה לי מזה סמך מה שאמרו חז"ל פרק איזהו נשך (ב"מ עה, א), מותר להלוות לבני ביתו בריבית, כדי להטעימן טעם ריבית, והכי נמי, כולי עלמא בניו ובני ביתו של הקב"ה, ומותר להלוות מהם בריבית. כה. על פי דברי רבינו בשיר השירים (שם), שכתב וז"ל, אם כן, אף הקב"ה וזה הנותן צדקה, דין תלמיד חכם יש להם. וכונת רבינו נראה על פי מה שכתב הב"י (יו"ד סימן קס אות יז) בשם ספר התרומות, שההיתר הוא דווקא כשהלווה והמלוה שניהם תלמידי חכמים, ולכן ביאר, שבין ישראל ובין הקב"ה נחשבים כאן כתלמידי חכמים. כט. מלשון זה משמע, שדעת רבינו היא, שלא רק במוציא הוצאות לצורך שבת ויו"ט וכו', נאמר שאם מוסיף מוסיפין

הוא בבבא מציעא (עה, א), ואמר רב יהודה אמר שמואל, תלמידי חכמים מותרים ללוות זה מזה בריבית, מאי טעמא, מידע ידעי דריבית אסורה, ומתנה הוא דיהבו אהדדי. אמר ליה שמואל לאבוה בר איהי, הלוני מאה פלפלין במאה ועשרין פלפלין, וארין. [וטוב הדבר, כלומר, מותר לעשות כן]. כג. כן מבואר מדברי התוספות והאור זרוע שהובאו להלן בסמוך. וראה עוד מה שכתבנו בהערה להלן בסמוך, שמדברי רבנו נראה שהתלמידי חכמים נותנים גם את ההלואה לשם מתנה, ולכן אין איסור ריבית בהוספה על הפרעון. כד. ע"פ תוספות (שם ד"ה מתנה) וז"ל, נראה דוקא דבר מועט, שיודע בלבו שהיה נותן לו בלאו הכי. כה. וכך כתב הבית יוסף (שם ד"ה ותלמידי חכמים) בשם כמה ראשונים, וראה ספר התרומות (ח"ג שער מו ח"ד אות ב) שהביא ראה לכך מהמעשה של שמואל ואבוה בר אידי, שהובא לעיל בהערה. וראה בפירוש רבינו לשיר השירים (שם) שביאר פירוש נאה בלשון הפסוק על פי דברי הפוסקים. כו. לפי שכשמוסיף לו הרבה, לא גמר בלבו ליתנו לשם מתנה, אלא בשביל שכר מעותיו שהיו בטלים אצלו. אור זרוע (ח"ג פסקי ב"מ סימן קסו). כז. וכעין זה כתב ההתם סופר (שם) וז"ל, והוא כשנבין הלא הקב"ה משמר כל התורה בעצמו, והאי הוא נותן ריבית ליראי ה' ולחושבי שמו, דתינן תמן, אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקֶרֶן קיימת לעולם הבא וכו', הרי ריבית קצוצה וכו'. אבל על דרך האמת אין הקב"ה משלם ריבית חלילה וכו', אבל מה שהקב"ה משלם פירות, אינו על דרך ההלואה

בְּעֹלָם הָיָה (פאה פ"א מ"א). וְעוֹד, שְׁיָפָה
שְׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרַת רוּחַ בְּעוֹלָם הַבָּא,
מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הָיָה (אבות פ"ד מ"ז).

וְהַתֵּתֵר הוּא דְּוָקָא בְּדַבְרֵי מֵאֲכָל, כְּמוֹ
שֶׁכָּתַב הַשְּׁלַחַן עָרוּךְ שָׁם,

בְּעֵבְרִים הַמְשֻׁמָּשִׁים אֶת הָרֵב שְׁלֵא עַל
מִנַּת לְקַבֵּל פָּרִם, וּמֵתוּר לוֹ לְקַח דְּבַר
מוֹעֵט.

וְאָף מַה שְּׁנוֹתָן לוֹ, הוּא דְּבַר מוֹעֵט,
שֶׁהָרִי אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ אֶלָּא הַפְּרוֹת

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

(פאה פ"א מ"א)⁷⁶, שֶׁהֵן תּוֹסַפֵּת עַל הַקֶּרֶן
הַשְּׁמוּר לוֹ לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא. וְעוֹד,
שְׁיָפָה שְׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרַת רוּחַ - הַנֶּאֱחָה,
בְּעוֹלָם הַבָּא, יוֹתֵר מִכָּל הַהֵנָאוֹת שֶׁל חַיֵּי
הָעוֹלָם הָיָה (אבות פ"ד מ"ז)⁷⁷, וְלִכֵּן, גַּם שְׂכָר
מְרוּבָה שֶׁמִּקְבֵּל הָאָדָם בְּשִׁבִיל קִיּוּם הַמִּצְוֹת
בְּעוֹלָם הַזֶּה, נֶחֱשָׁב כְּדַבְרֵי קֶטֶן, כִּלְפֵי הַקֶּרֶן
שֶׁל הַמִּצְוֹת שֶׁקִּיַּמַּת לְעוֹלָם הַבָּא⁷⁸.

הַקֶּב"ה מוֹסִיף הַשְּׂכָר כַּעֲנֵן נִתְיַנֵּת דְּבַר מֵאֲכָל בְּלֹא קְצִיעָה
וְהַתֵּתֵר לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים לְהַלּוֹת
בְּרִיבִית, הוּא דְּוָקָא כְּשִׁמְלוּיִם זֶה לְזֶה, בְּדַבְרֵי
מֵאֲכָל, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַשְּׁלַחַן עָרוּךְ שָׁם⁷⁹, וְאִפְלוּ

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

הָאָדָם מַה שֶׁהוּא מוֹצִיא לְצוּרֵךְ מִצּוּה, הוּא בְּדֶרֶךְ
מִתְנָה וְלֹא בְּדֶרֶךְ הַלּוּאָה, [וְכֵן נִתְיַנֵּת הַקֶּב"ה יוֹתֵר
מִשְׂכָּרוֹ הוּי בְּדֶרֶךְ מִתְנָה, וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר], לֹא נֶחֱשָׁב
כְּרִיבִית, וְכִמוֹ בְּדִינָא דְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים שְׁמֵלוּיִם זֶה לְזֶה
בְּרִיבִית. לְב. לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, אֲנִיטִיגוֹס אִישׁ סוֹכּוֹ
קִיבֵל מִשְׁמַעוֹן הַצְּדִיק, הוּא הִיָּה אוֹמֵר, אֵל תְּהִי
כְּעַבְדִּים הַמְשֻׁמָּשִׁין אֶת הָרֵב עַל מִנַּת לְקַבֵּל פָּרִם. אֵלָּא
הוּוּ כְּעַבְדִּים הַמְשֻׁמָּשִׁין אֶת הָרֵב שְׁלֵא עַל מִנַּת לְקַבֵּל
פָּרִם, וַיְהִי מוֹרָא שְׁמַיִם עֲלֵיכֶם. לְג. לְשׁוֹן
הַמִּשְׁנָה, אֵלּוֹ דְּבָרִים שְׂאָדָם אוֹכֵל פִּירוּתֵיהֶן בְּעוֹלָם
הַזֶּה, וְהַקֶּרֶן קִיַּמַּת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, כִּיבוּד אַב וְאִם
וְכוֹ, ע"כ. וּבִשְׁרֵי הַשִּׁירִים (שם) מְבָאָר רִבִּינוּ, שֶׁהַשְּׂכָר
שֶׁל הַמִּצְוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה, נֶחֱשָׁב כְּחוֹמֵשׁ שֶׁל הַמִּצְוָה
עֲצֻמָּה, וְזֶה מוֹתֵר, כְּמִבּוּאָר בְּשׁו"ע יו"ד (שם)
שֶׁהַהִיתֵר לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים לְהַלּוֹת בְּרִיבִית, הוּא עַד
חֹמֵשׁ. לְד. לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, הוּא הִיָּה אוֹמֵר, יֵפָה
שְׁעָה אַחַת בְּתוֹבָה וְמוֹעֵשִׁים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, מִכָּל
חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וַיְפָה שְׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרַת רוּחַ

בְּמִתְנָה גְּמוּרָה, וְלֹא לְשֵׁם הַלּוּאָה⁸⁰, דְּהָא
אֲמַרְיִנָן (אבות פ"א מ"ג)⁸¹, הֵוּוּ בְּעֵבְרִים
הַמְשֻׁמָּשִׁים אֶת הָרֵב שְׁלֵא עַל מִנַּת לְקַבֵּל פָּרִם
- שְׂכָר, פִּירוּשׁ, כְּשֶׁתְּקִיַּמּוּ אֶת הַתּוֹרָה
וְהַמִּצְוֹת, תַּעֲשׂוּ כֵן שְׁלֵא לְשֵׁם קְבֻלַּת שְׂכָר,
וְנִמְצָא שֶׁמִּצִּידְנוּ אֵינִן זֶה הַלּוּאָה לְהַקְב"ה,
אֵלָּא כְּמוֹ מִתְנָה אֵלָּינוּ, וְלִכֵּן מֵתֵר לוֹ - לְאָדָם
לְקַח מִהַקְב"ה דְּבַר מוֹעֵט בְּשְׂכָרוֹ, לְפִי שְׂאִין
כֹּאֵן הַלּוּוּאָה כִּלְל מִצַּד הָאָדָם.

וְאָף כֹּל מַה שְּׁנוֹתָן לוֹ הַקֶּב"ה בְּעוֹלָם
הַזֶּה, הוּא דְּבַר מוֹעֵט, שֶׁהָרִי הַקֶּב"ה אֵינוֹ נוֹתֵן
לוֹ, אֶלָּא הַפְּרוֹת שֶׁל הַמִּצְוֹת, בְּעוֹלָם הָיָה

לוֹ, אֵלָּא גַם כִּלְל הַמִּצְוֹת, וְכִמוֹ שֶׁהוֹכָא לְעִיל בְּסִמוּךְ
בְּשֵׁם הַרִיטְב"א. ל. נִרְאָה מְדַבְרֵי רִבִּינוּ פִּירוּשׁ
מִחוּדָשׁ בְּדַבְרֵי הַגְּמָרָא, שֶׁמָּה שֶׁתַּלְמִידֵי חֲכָמִים
מוֹתֵרִים לְהַלּוֹת זֶה לְזֶה בְּרִיבִית, הוּא מְשׁוּם שֶׁגַם
כְּשִׁמְלוּהוּ אֵינוֹ מִתְכוּוֵן לְשֵׁם הַלּוּאָה, אֵלָּא לְשֵׁם מִתְנָה.
וְכֵן כָּתַב הַחֲתָם סוֹפֵר (ב"מ ש"ם ד"ה ת"ח) וו"ל,
תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מוֹתֵרִים לְלוֹת זֶה מִזֶּה בְּרִיבִית כו',
נ"ל הַטַּעַם, דְּתַחֲלִילַת הַלּוּאָה אֵינוֹ הַלּוּאָה עַל מִנַּת
לְשֵׁלֵם, רַק מִיֵּד יֵהִיב לִיָּה מֵאָה פִּלְפִּלִין בְּמִתְנָה, וְהִדְר
יֵהִיב לִיָּה אִיְהוּ גַם כֵּן בְּמִתְנָה אִם יִרְצֶה וכו'. וְזֶה מוֹתֵר
דּוּקָא לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, בְּדַבְרֵי מֵאֲכָל, וְדַבְרֵי מוֹעֵט. וְזֶה
מְדוּדָק בְּלִשׁוֹן מִתְנָה יֵהִיב אֶהְדִּיד, מִשְׁמַע שְׁנִיָּהם
נוֹתְנִים מִתְנָה, הַלּוּהוּ וְהַמְלוּהוּ. אִוְלָם בְּדַבְרֵי הָרֵב רֵאשׁוֹנִים
וְהַפּוֹסְקִים שֶׁהוֹבָא בְּהַעֲרָה לְעִיל בְּסִמוּךְ מְבוּאָר,
שְׁטַעַם דִּין הַגְּמָרָא הוּא שְׂאֵף שֶׁבְּתַחֲלִילָה הִיָּה לְשֵׁם
הַלּוּאָה, מִכָּל מְקוֹם, הַתּוֹסַפֵּת בְּשַׁעַת פְּרַעוֹן הַחֹב
אֵינָה אֵלָּא מִתְנָה. לֹא. וְאָף שֶׁהַקֶּב"ה מִחְשִׁיבוֹ
כְּהַלּוּאָה וּמִתְחַיֵּיב לְשֵׁלֵם לוֹ, מִכָּל מְקוֹם, הִיָּוֵת שְׂמַצַּד

וְאֶפְלוּ הָכִי לֹא הִתֵּר בְּקִצְצֵי תַחֲלָה, כְּמוֹ שֶׁפָּתַח הַמַּ"ז שָׁם ס"ק י"ב, וְעֵי"ש. וְהָכִי נָמִי תִנֵּן לְשׁוֹן אֲכִילָה, שֶׁאֵלּוּ דְבָרִים אָדָם אוֹכֵל פְּרוּתֵיהֶן בְּעוֹלָם הַזֶּה (פאה שם). וּבְלֹא קִצְצָה, פְּדָתֵנּוּ, אֵל תְּהִי פְעֻבָּדִים

הַמְשַׁמְשִׁים אֶת הָרֵב עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרָם. אֲבָל לְעוֹלָם הַפֶּא, יִכּוֹל לְקַבֵּל כֹּל מֵה שְׂרוּצָה, ד'הַיּוֹם לְעִשׂוֹתָם' (דברים ז, יא ראה עירובין כב, א), וְכִיּוֹן שְׁמַת אָדָם, נַעֲשֶׂה חֲפְשֵׁי מִן הַמְצוּוֹת (שבת ל, א).

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

כְּעֻבְדִּים הַמְשַׁמְשִׁים אֶת הָרֵב עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרָם, אֵלּא הוּוּ כְעֻבְדִּים הַמְשַׁמְשִׁים אֶת הָרֵב שֶׁלֹּא עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרָם^ל.

בעולם הבא ניתן לקבל כל השכר אף שהוא ריבית, לפי שאז פטור האדם מהמצוות

וכל זה נאמר רק לענין השכר בעולם הזה, אֲבָל לְעוֹלָם הַפֶּא, יִכּוֹל לְקַבֵּל כֹּל מֵה שְׂרוּצָה, וּאֶפְלוּ דְבַר מְרוּבָה, וּשְׂאִינוּ נַחֲשֵׁב כְּדָבָר מֵאֵל, ד'הַיּוֹם לְעִשׂוֹתָם' (דברים ז, יא)^ט, וּמַחֲרָ בְעוֹלָם הַבֵּא לְקַבֵּל שְׂכָרָם (עירובין כב, א)^י, וְכִיּוֹן שְׁמַת אָדָם, הָרֵי הוּא נַעֲשֶׂה חֲפְשֵׁי מִן הַמְצוּוֹת, כְּמוֹ שְׂאִמְרוּ בַגְמָרָא (שבת ל, א)^י, וְלִכְּן מוֹתֵר לוֹ אִז לְקַבֵּל שְׂכָר מְרוּבָה עַל הַמְצוּוֹת שַׁעֲשֶׂה, גַּם כְּשִׂאִינוּ בְּדֶרֶךְ אֲכִילָה, וּשְׂאִינוּ דְבַר מוֹעֵט^כ.

הָכִי - גַּם בְּדָבָר מֵאֵל, לֹא הִתֵּר בְּקִצְצֵי תַחֲלָה - כְּהַתְנָה בְּשַׁעֲת הַהֲלוּאָה, שִׁיחֲזִיר לוֹ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהֲלוּהוּ, אֵלּא רַק בְּשֶׁלֹּא הַתְנָו עַל כֶּךָ מִתְחִילָה, אֵלּא שְׁבַשַׁעַת הַתְּשׁוּלָם הוּא חֲפֵץ לְהוֹסִיף לוֹ, כְּמוֹ שֶׁפָּתַח הַמַּ"ז שָׁם ס"ק י"ב^ל, וְעֵי"ש.

וְהָכִי נָמִי תִנֵּן בְּעִנֵּין הַשְּׂכָר שֶׁעַל קִיּוֹם הַמְצוּוֹת, לְשׁוֹן אֲכִילָה, שֶׁשְּׂאִינוּ אֵלּוּ דְבָרִים אָדָם 'אוֹכֵל' פְּרוּתֵיהֶן בְּעוֹלָם הַזֶּה, וּמִמִּילָא גַּם הַשְּׂכָר הַנִּיתֵן עַל הַמְצוּוֹת שֶׁנִּקְרָא אֲכִילָה נִכְלָל בְּהִיתֵר מִיּוֹחַד זֶה. וְהוּא בְּלֹא קִצְצָה - שְׂמִי שְׂמוּצִיא הוּצָאוֹת לְצִרְכֵי הַמְצוּוֹת, אִינוּ מִתְּנָה שַׁעֲשֶׂה כֵּן כְּדִי לְקַבֵּל שְׂכָר מְרוּבָה עַל הַהוּצָאָה, פְּדָתֵנּוּ, אֵל תְּהִי

צִיּוּנִים וּמְקוּרוֹת

אִיִּהִי, הַלּוּיִנִי ק' פִּלְפְּלִין בְּק"כ פִּלְפְּלִין וְאֵרִיךְ, פִּירֵשׁ רש"י, טוֹב לַעֲשׂוֹת כֵּן, שְׂמַע מִינִיָּה שֶׁהַתְּנָה תְּחִילָה. נִרְאֶה דֶּהֱרַמְב"ם מִפְּרֵשׁ לְשׁוֹן 'וְאֵרִיךְ' בְּעִנֵּין זֶה דֶּהֱכִי קָאֵמֵר, אִם יִהְיֶה טוֹב וְנִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן לְפִי רְאוּת עֵינֵי, וּמִמִּילָא לְקַח לַעֲצֻמוֹ הַבְּרִירָה תְּחִילָה, ע"כ. וְעֵינֵין בְּסִפְר הַתְּרוּמוֹת (ח"ג שַׁעַר מו ח"ד אוֹת ב), שֶׁהָאֵרִיךְ לְבָאֵר, אִם הֵייתֵר שֶׁל תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים, הוּא רַק בְּלֹא קִצְצֵי. וּבִיאֵר הַסְּבָרָא שֶׁמוֹתֵר רַק בְּלֹא קִצְצֵי, מִשׁוּם שְׂרִיבִית שְׂאִינָה קִצְצוּצָה, אִינָה רִיבִית גְּמוּרָה, אֵלּא אֲבָק רִיבִית בְּלִבְדוּ, וְאִסוּר רַק מִדְּרַבְּנָן, לִכְּן אוֹתָם חֲכָמִים שְׂאִסְרוּ אֲבָק רִיבִית, הֵם עֲצָמָם הַתִּירוּוָה אֲצֵל תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים, שִׁיּוּדְעִים שְׂאֲבָק רִיבִית אִסוּר וְנִתְּנִים לְשֵׁם מִתְּנָה. לֵח. רֵאֵה מִלֵּא הַעוֹמֵר (לְהַמְהַר"ל צִיּוּץ, פְּרֻשַׁת פִּינַחַס דְּרוֹשׁ

בְּעוֹלָם הַבֵּא, מִכֹּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה. לֵח. בְּנַחֲלַת בְּנִימִין (מְצוּה סח) כְּתָב לִישֵׁב כְּעִין דְּבָרֵי רִבִּינוּ, שְׂמִשׁוֹם כֶּךָ הוֹתֵר לְהַקְבִּי"ה לִיתֵן רִיבִית, שְׂכִיּוֹן שֶׁהוּא יוֹדֵעַ אֶת הָאִיסוּר לִיתֵן רִיבִית, הָרֵי הוּא גּוֹמֵר וְנִתֵּן לְשֵׁם מִתְּנָה, וְגַם שְׂנַחֲשֵׁב לְדַבְּרֵי מוֹעֵט כְּנֻגַד כֹּל חֲלָלוֹ שֶׁל עוֹלָם. וְהוּבָאוּ דְּבָרֵי בְּשַׁעֲרֵי חַיִּים (לְהַרְבֵּי רַחֲמִים בֵּן מִרְדְּכֵי זצ"ל, ח"ב תְּהִלִּים כט). לו. בְּטַעַם הַדִּין, רֵאֵה מְגִיד מְשַׁנָּה (מְלוּה וְלוּה פ"ד ה"ט) בְּשֵׁם הַרְמַב"ן, שְׁבַעֲסָקִי סְעוּדָה וּבְדָבָר מוֹעֵט הֵם יוֹדְעִים לְהַקְנוֹת, וְהָרֵי הֵם כְּבִנֵי חֲבוּרָה שְׂאִינָם מְקַפִּידִים זֶה עַל זֶה. לו. זֶה לְשׁוֹן הַמַּ"ז [עַל לְשׁוֹן הַשׁו"ע], יוֹנֵתֵן לוֹ יוֹתֵר, זֶהוּ לְשׁוֹן הַרְמַב"ם, וּסְבִירָא לֵיה, דְּלֵא הוֹתֵר אֶפְלוּ בְּתַלְמִיד חֲכָם לְקִצְצוֹן תְּחִילָה. וְאֵף עַל גַּב דְּאִמְרִינָן בַּגְמָרָא, אִמֵּר שְׂמוּאֵל לְאֲבָהוּ בַר

 ציונים ומקורות

מקיים את המצוות כלפיו, ולכן מותר לו להקב"ה לשלם לאדם כל שכר מצוותיו לאחר מיתתו, אף שהוא כמו ריבית. תמצית הדרוש: א. הקדים הפסוק 'מלוה ה', 'ליחונן דל', להשמיענו שהפן לעשות צדקה, הקב"ה ממציא לו מעות שיוכל לעשות בהם צדקה. ואף על פי כן, הקב"ה מחשיב לו כאילו קיים את המצוה משלו. ב. הפסוק נקט לשון 'מלוה ה', ולא 'ממציא ה' וכדומה, להשמיענו שהקב"ה מחשיב את עצמו כלוה שזה שנתן צדקה, ומשתעבד לו כביכול עד שיחזיר לו. ג. מה שהקב"ה משלם שכר בעולם הזה לעושי מצוות, אין בזה איסור ריבית, לפי שישאל והקב"ה הם כמו תלמידי חכמים שמלווים זה לזה דבר מועט בדבר מאכל בלא קציצה. ד. בעולם הבא מותר לקבל שכר המצוות, ואין בזה חשש איסור ריבית, שכיון שמת האדם, נעשה חפשי מן המצוות.

בענין הצדקה) שביאר כעין זה על פי דברי משנה זו. [הובא בתורת המהרא"ל צינץ (אבות פ"א מ"ג)]. לט. לשון הפסוק, 'וְשִׁמְרָתָ אֶת הַמִּצְוָה וְאֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם'. מ. לשון הגמרא, היינו דאמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב 'אשר אנכי מצוך היום לעשותם היום לעשותם', ולא למחר לעשותם, היום לעשותם, למחר לקבל שכרם. נא. לשון הגמרא, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות קודם שימות, שכיון שמת, בטל מן התורה ומן המצות, ואין להקדוש ברוך הוא שבה בו, והיינו דאמר רבי יוחנן, מאי דכתיב (תהלים פח, ו) 'במתים חפשי', כיון שמת אדם, נעשה חפשי מן התורה ומן המצוות. ועל דרך זה כתב רבינו גם בפירושו לשיר השירים (אות יט), עיי"ש. מב. והיינו שכיון שלאחר המיתה נעשה האדם פטור מן המצוות, גם הקב"ה אינו

לומד בתורת זרע שמשון

רוצה להבין יותר?
מעונין לשעוע ווארט קולע
בעניני הפרשה?
רעיון קצר ונפלא בענינים אחרים?
שיעור תמציתי על דרוש שלם?

בלשון הקודש * באדיש
באנגלית * בצרפתית

קול זרע שמשון

ארץ ישראל
02-80-80-600

ארה"ב
716-229-4808

לונדון
0333-300-2515

עדור חדש!

3 דקות עם זרע שמשון

ליעברית, 130 * לאדיש, 230 * לאנגלית, 330

חדש!
הופיע תהלים "זרע שמשון"
לפרטים:
ארץ ישראל

02-80-80-500
052-71-66450

ארה"ב
347-496-5657

